

ПОРІВНЯННЯ ЦИНІЧНИХ ТА НЕЦИНІЧНИХ ОСІБ ЗА ВПЕВНЕНІСТЮ В СОБІ

Стаття презентує результати емпіричного дослідження впевненості в собі осіб, які відрізняються ступенем схильності до прояву цинічності. У статті розглянуто різні підходи до трактування понять "цинізм", "цинічність", "впевненість в собі". Встановлено, що цинічних особистостей характеризує загальна впевненість в собі, середня соціальна сміливість, ініціативність, активність, комунікабельність, схильність до ризику, задоволеність рівнем своїх навичок, здібностей та можливостей. Встановлено, що найвищий показник загальної впевненості в собі мають особистості, схильні до прояву цинічності. Найвищі показники ініціативи в соціальних контактах – особистості, які не схильні до прояву цинічності. Найбільш соціально сміливими у рамках вибірки є особистості зі схильністю до прояву цинічності.

Ключові слова: *цинізм, цинічність, впевненість в собі.*

Постановка проблеми. В умовах сьогодення у суспільстві все гостріше виникає потреба в особистості, здатній сміливо розв'язувати складні соціальні та економічні проблеми, приймати самостійні рішення, бути впевненою в своїх силах, можливостях, здібностях. Але все частіше ми можемо спостерігати зростання прояву цинічності серед людей. Такі люди нікому не довіряють, прагнуть до досягнення своїх цілей будь-яким шляхом, егоїстично маніпулюють іншими людьми. Ми припустили, що схильність до прояву цинічності може бути пов'язана з мірою впевненості у собі. Саме цим зумовлена актуальність дослідження.

Аналіз досліджень. Поняття "цинізм" утворено від назви давньогрецької філософської школи кініків (циніків), яка проповідувала зневажливі погляди на загальноприйняті моральні норми і цінності. Згодом цинізмом стала називатися особистісна позиція, яка заперечує значимість громадської думки і сорому [2].

С. Рубінштейн, А. Маслоу визначають цинізм як відверто зневажливе, зухвале ставлення до загальноприйнятих норм моралі, етики, до чого-небудь, що користується загальним визнанням, повагою, як нахабну, безсоромну поведінку, як грубе нехтування правилами моралі [4]. П. Слотердаjk вважає, що цинізм у сучасному його розумінні – це переважно моральний феномен, точніше відкритий імморалізм і маніпулювання людьми за допомогою міркувань на моральні теми. П. Слотердаjk вважає, що сучасний цинізм породжений зіткненням освіченої і повсякденної свідомості. Сьогодні цинік постає як масовий тип. А сучасний цинізм – це мистецтво адаптації [8].

Спираючись на дослідження цинізму як філософського вчення зарубіжних та вітчизняних дослідників, В. І. Кудрявцева вважає, що сучасний цинізм – це повна відмова від тих засобів організації суспільного життя і культури, які були вироблені людством протягом двох з половиною століть. Цинізм, на її думку, являє собою серйозну соціальну небезпеку, оскільки призводить до моральної дезорієнтації, підриває стійкість соціальних зв'язків [2].

Якщо цинізм є достатньо дослідженим багатьма авторами, то цинічність як стійка властивість особис-

тості (схильність до цинізму, цинічної поведінки тощо) вивчається значно менше. Аналіз психологічної літератури показав, що деякі автори вивчали співвідношення понять "цинізм" та "цинічність", ототожнюючи їх, при цьому відзначали певні відмінності. У роботі цинічність розглядається як досить усталена риса особистості, що проявляється у безсоромній, навіть нахабній поведінці (нестриманість, безпринципність, аморальність, безсоромність тощо), що супроводжується думками та міркуваннями, негативними стосовно інших людей (недовіра до інших, неприйняття позиції інших, зневажливі думки) та специфічними переживаннями, емоціями (зухвале ставлення до іншої людини, роздратування, огида, гнів, агресивність тощо). В літературі цинічна поведінка, цинічність часто поєднується з такими рисами особистості, як необов'язковість, нестриманість, безпринципність, хамство, віроломність, агресивність, аморальність, демагогічність, жорстокість, тобто виступає досить вираженим проявом деструктивного начала.

В. Г. Ромек визначає впевненість у собі як генералізовану позитивну самооцінку. Впевненість у собі, за В. Г. Ромеком, проявляється у "позитивній оцінці людиною власних навичок і можливостей (поведінкового репертуару) як достатніх для досягнення власних (суб'єктивно важливих) цілей і задоволення власних потреб". У структурі впевненості в собі він виділяє три найважливіші компоненти: загальну впевненість в собі, соціальну сміливість та ініціативу в соціальних контактах [5].

А. Маслоу відносив впевненість у собі до потреби у визнанні. Автор вважає, що задоволення потреби в оцінці, пошані породжує в індивіда почуття впевненості у собі, почуття власної значущості, сили, адекватності, почуття, що він корисний і потрібний у цьому світі. Незадоволення цієї потреби, навпаки, викликає почуття слабкості, безпорадності, запускає компенсаторні і невротичні механізми [4]. Н. Ю. Будіч вивчав впевненість у собі як чинник, що визначає процес особистісного самовизначення. На думку цього автора, впевненість у собі як форма суб'єктивної впевненості є структурним знанням, ядром якого є стійке позитивне ставлення індивіда до власних навичок,

умінь, здібностей [1]. Е. Фромм розглядав впевненість у собі як рису характеру. Він вважав, що тільки людина, яка вірить в себе, здатна бути вірною іншим людям, тому що тільки вона може бути впевненою, що буде і в майбутньому такою, якою є зараз, а значить, відчуватиме і діятиме так, як і зараз [9]. М. Т. Андрющенко, М. Бубур, Е. Фромм, Е. Еріксон, Т. П. Скріпкіна розглядали певненість в собі як особливу форму віри; І. В. Вайнер – як форму суб'єктивної впевненості; Д. М. Узнадзе – як установку, О. А. Серебрякова – як форму самооцінки, В. Б. Висоцький, Ю. Я. Кисельов – якість та стан особистості; В. Г. Ромек, М. А. Селіверстова – як властивість особистості; О. А. Федосенко – як якість людини; В. О. Леонтєв – як емоцію [5; 6].

Метою статті є виклад результатів теоретико-емпіричного дослідження впевненості в собі осіб, які відрізняються ступенем схильності до прояву цинічності.

Організація та методики дослідження. Для емпіричної перевірки нашого припущення, а саме взаємозв'язку цинічності та впевненості у собі, був підібраний психодіагностичний інструментарій, спрямований на вивчення означених феноменів. Для діагностики рівня впевненості в собі у дослідженні був використаний тест "Впевненість в собі" В. Г. Ромека, що містить три шкали: соціальну сміливість (СцС), ініціативу в соціальних контактах (ІнСК) та загальну впевненість (ЗВп) [1]. Для діагностики цинічності особистості була використана процедура "Розміщення себе на шкалі цинічності" (модифікація процедури

С. Дембо – Рубінштейн), та метод парних порівнянь (О. П. Саннікова, Н. В. Кузьмін). Перевагою цих підходів є універсальність: з їх допомогою можна вивчати різні параметри, залежно від мети дослідження, здійснювати як самооцінку, так і експертну оцінку досліджуваної властивості. Однак, слід зазначити, що процедура дослідження за допомогою зазначених методів вимагає попередньої підготовки випробуваного або експерта. До того ж метод парних порівнянь досить трудомісткий і вимагає для проведення значних тимчасових витрат. Вибір цих психодіагностичних процедур обумовлений тим, що ми не знайшли у доступній нам літературі адекватних психодіагностичних методик, що вивчають цинічність. На даний момент це може бути найбільш точним засобом виявлення рівня цинічності. Результати кореляційного аналізу підтвердили можливість зіставляти психологічні характеристики, що нами вивчаються, та дозволили здійснити якісний аналіз отриманих даних.

Дослідження проводилось на базі Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Вибірку склали дорослі досліджувані – слухачі факультету післядипломної освіти "Психологія" (127 осіб віком від 20-50 років). У вибірці нами виявлено дві групи досліджуваних: першу групу склали особи з максимальним рівнем цинічності (С-max), другу – особи з мінімальним рівнем цинічності (С-min). Саме у цих груп досліджуваних порівнювалась впевненість у собі.

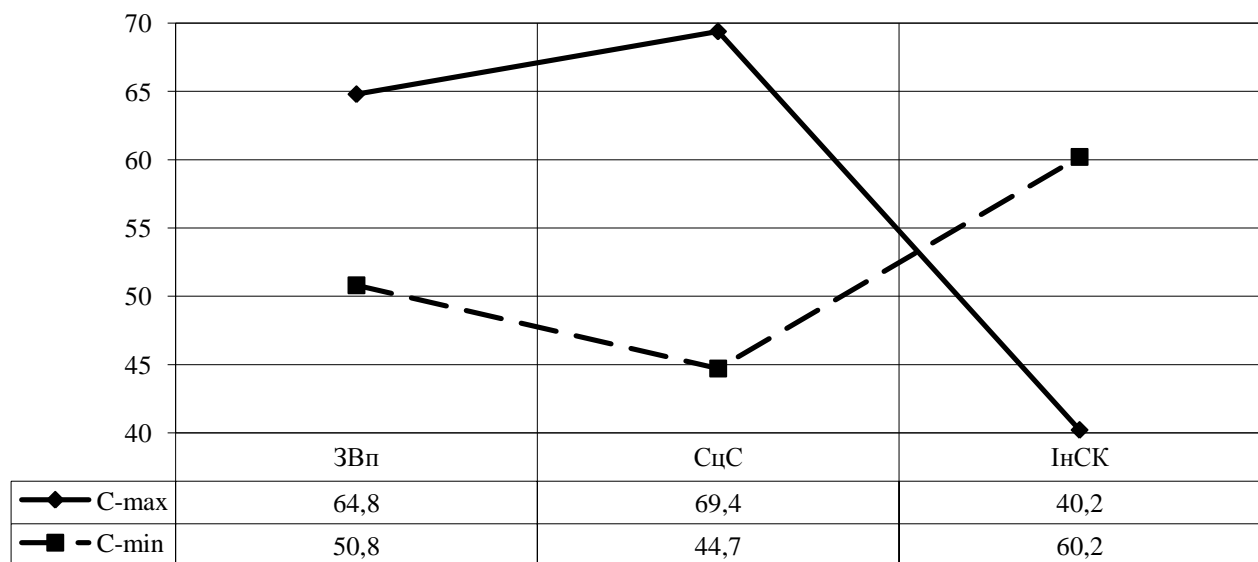

Рис. 1 Профілі показників впевненості в собі особистостей з різними рівнями цинічності.

Примітка: ЗВп – загальна впевненість в собі, СцС – соціальна сміливість, ІнСК – ініціатива в соціальних контактах, С-max – високий рівень цинічності, С-min – низький рівень цинічності.

На рис. 1 зображені профілі показників впевненості в собі осіб з високим і низьким рівнями схильності до цинічності. Значення кожного показника у

профілі є середнім арифметичним значенням конкретного показника, що отримані усіма представниками групи. На осі ОХ розташовано показники впевненості

в собі (ЗВп – загальна впевненість в собі, СцС – соціальна сміливість, ІнСК – ініціатива в соціальних контактах), на осі ОУ – процентилю. Середня лінія ряду проходить через 50 процентилю. Ступінь вираженості того чи іншого показника визначається за його відхилення від середньої лінії ряду. Значення показників, що розташовані у просторі вище середньої лінії ряду, характеризують тенденцію до позитивного полюсу параметру, що свідчить про його достатнє вираження. Значення показників, що розташовані нижче середньої лінії ряду, – про тенденцію до від'ємного полюсу діагностованого параметру, тобто про слабку його виразність.

Результати та їх обговорення. Візуальне порівняння отриманих профілів показує наявність відмінностей за впевненістю в собі між групами, що вивчаються. Це відображується, перш за все, в особливостях конфігурації кожного профілю і його розміщенні відносно середньої лінії ряду, а також в тому, яких

рівнів досягають значення кожного показника. Порівнювальний аналіз конфігурації та розміщення профілів відносно середньої лінії ряду показує, що кожна група досліджуваних характеризується своєрідними якісно-кількісними поєднаннями показників, що вивчаються. Це не тільки розкриває специфіку кожного профілю, але й дає можливість виявити їхні відмінності між собою.

Кожна з порівнюваних груп характеризується своєрідним комплексом факторів, які показують найбільше відхилення від середніх значень в сторони обох полюсів, кожен з яких має своє змістове навантаження, що дозволяє виявити специфіку впевненості в собі осіб, що розрізняються за рівнем цинічності. Статистично встановлено значимі відмінності між однойменними показниками профілів груп за t-критерієм Ст'юдента. Дані про домінуючі показники в кожній групі представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Вираженість показників впевненості в собі в групах з різними рівнями цинічності

Група з низьким рівнем цинічності	Група з високим рівнем цинічності
1. ІнСК +	1. СцС +
2. СцС +	2. ЗВп +
3. ЗВп +	3. ІнСК -

Профіль представників групи, які не схильні до цинічності, розташовано близько лінії середнього ряду. Найбільше відхилення від середньої лінії ряду в цьому профілі має показник ініціативи в соціальних контактах (ІнСК – 60,2) з тенденцією до додатного полюсу діагностованого параметру, що вказує на переважно позитивний емоційний фон у соціальних контактах та готовність до співпраці. Показник соціальної сміливості (СцС – 44,7) знаходиться трохи нижче лінії середнього ряду. Показник загальної впевненості в собі (ЗВп – 50,8) розташовано вище лінії середнього ряду, що вказує на задоволеність рівнем своїх навичок, здібностей та можливостей.

Профіль групи осіб, які схильні до прояву цинічності (С-max) є неоднорідним. Виділяються як показники, розташовані вище середньої лінії ряду, так і показник, який має тенденцію до від'ємного полюсу (ІнСК – 40,2). Це свідчить про низьку ініціативу в соціальних контактах у представників цієї групи. Найбільше відхилення від середньої лінії ряду цього профілю демонструє показник соціальної сміливості (СцС – 69,4). Це означає, що представників цієї групи можна охарактеризувати як сміливих, активних, комунікабельних, з можливою схильністю до ризику. Рівень загальної впевненості – вище середньої лінії ряду (ЗВп – 64,8). Дані за показником (ЗВп) вказують на задоволеність представниками групи рівнем своїх навичок, здібностей та можливостей. Це також може означати, що такі особи не переживають дуже болісно ситуації, коли їх оцінюють та не реагують гостро на невдачі. Дані

вказують на те, що у представників групи існує тенденція до яскравої вираженості загальної впевненості в собі, вони достатньо ініціативні та проявляють середню соціальну сміливість.

Слід зазначити, що представники обох груп вибірки, тобто схильні і не схильні до прояву цинічності, характеризуються загальною впевненістю в собі (ЗВп+), проте у групі схильних до прояву цинічності (С-max) рівень загальної впевненості в собі все ж вище. Що стосується показника соціальної сміливості (СцС), то він значно розвинений у представників групи, схильних до прояву цинічності (С-max) у порівнянні з представниками групи, не схильних до прояву цинічності (С-min). Значення показника ініціативи в соціальних контактах (ІнСК) у групах розвинений. У представників групи, які не схильні до цинічності, значення цього показника значно вище, ніж у представників групи, які схильні до цинічності. Це означає, що цинічні особистості мають низький рівень ініціативи у соціальних контактах.

У результаті проведеного дослідження емпірично встановлено, що в рамках вибірки найвищий показник загальної впевненості в собі (64,8) мають особистості, які схильні до прояву цинічності. Найвищі показники ініціативи в соціальних контактах (60,2) продемонстрували особистості, які не схильні до прояву цинічності. За результатами порівняння профілів встановлено, що найбільш соціально сміливими (69,4) у рамках вибірки є особистості зі схильністю до прояву цинічності.

Висновки.

1. У статті конкретизовані поняття "цинізм" та "цинічність". Цинічність розглядається як риса особистості, що проявляється у безсоромній, навіть нахабній поведінці (нестриманість, безпринципність, аморальність, безсоромність тощо), що супроводжується думками таміркуваннями, негативними стосовно інших людей (недовіра до інших, неприйняття позиції інших, зневажливі думки) та специфічними переживаннями, емоціями (зухвале ставлення до іншої людини, роздратування, огида, гнів, агресивність тощо).

2. Для діагностики рівня цинічності була використана процедура "Розміщення себе на шкалі цинічності" (модифікована нами процедура Т. Дембо і С. Рубінштейн). Для дослідження впевненості в собі в осіб з різними рівнями цинічності був використаний

тест "Впевненість в собі" В. Г. Ромека.

3. На основі аналізу профілів властивостей особистості попередньо відібраних груп досліджуваних з різними рівнями цинічності були виявлені наступні факти: осіб, що схильні до прояву цинічності, характеризує яскрава вираженість загальної впевненості в собі, середня соціальна сміливість, ініціативність, сміливість, активність, комунікабельність, схильність до ризику, задоволеність рівнем своїх навичок, здібностей та можливостей. Осіб, які не схильні до прояву цинічності, характеризує позитивний емоційний фон у соціальних контактах, задоволеність рівнем своїх навичок, здібностей та можливостей.

4. Отримані дані підтверджують припущення про те, що схильність до прояву цинічності особистості може бути пов'язана з мірою впевненості у собі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Будич Н. Ю. Исследование уверенности в себе / Наталья Юрьевна Будич // Социальная работа в Сибири: Сб. науч. тр. – Кемерово: Кузбассвузиздат, 2004. – С. 113-117.

2. Кудрявцева В. И. Феномен цинизма / Валентина Ивановна Кудрявцева. – М.: Изд-во "Современные тетради", 2005. – С. 445-446.

3. Мадди С. Теории личности. Сравнительный анализ / Сальваторе Мадди. – СПб.: Речь, 2002. – 539 с.

4 Маслоу А. Дальние пределы человеческой психики / Абрахам Маслоу / – СПб.: Издат-я. группа Евразия, 1997. – 430 с.

5. Ромек В. Г. Тесты уверенности в себе / Влади-

мир Георгиевич Ромек // Практическая психодиагностика и психологическое консультирование. – Ростов – на-Дону: Ирбис, 1998. – С. 87-108.

6. Ромек В. Г. Понятие уверенности как социально-психологическая характеристика личности: Дисс. ... канд. психол. наук/ Владимир Георгиевич Ромек. – Ростов-на-Дону: Изд-во РГУ, 1997. – 242 с.

7. Лабунская В. А. Социальная психология личности в вопросах и ответах: учеб. пособ. / Вера Александровна Лабунская. – М.: Гардарики, 1999. – 400с.

8. Слотердаjk П. Критика цинического разума /Петер Слотердаjk. – Екатеринбург: Изд. "Урал", 2001. – 584 с.

REFERENCES

1. Budich, N. Yu. (2004). Issledovanie uverennosti v sebe [The study of self-confidence]. *Sotsialnaya rabota v Sibiri: Sb. nauch. tr. – Social Work in Siberia: Collection of Scientific Works*. Kemerovo: Kuzbassvuzizdat [in Russian].

2. Kudryavtseva, V. I. (2005). *Fenomen tsinizma [Phenomenon of cynicism]*. Moscow: Izd-vo "Sovremennyye tetradi" [in Russian].

3. Maddi, S. (2002). *Teorii lichnosti. Sravnitelnyy analiz [Theories of Personality. Comparative Analysis]*. St. Petersburg: Rech[in Russian].

4 Maslou, A. (1997). *Dalnie predely chelovecheskoy psikhiki [The Farther Reaches of Human Nature]*. St. Petersburg: Izdat-ya gruppaYevraziya [in Russian].

5. Romek, V. G. (1998). Testy uverennosti v sebe [Self-assertion tests]. *Prakticheskaya psikhodiagnostika i*

psikhologicheskoe konsultirovanie – Practical psychological testing and counseling. Rostov-na-Donu: Irbis [in Russian].

6. Romek, V. G. (1997). Ponyatie uverennosti kak sotsialno-psikhologicheskaya kharakteristika lichnosti [The concept of confidence as a socio-psychological feature of personality]. *Candidate's thesis*. – Rostov-na-Donu: Izd-vo RGU [in Russian].

7. Labunskaya, V. A. (1999). *Sotsialnaya psikhologiya lichnosti v voprosakh i otvetakh [The social psychology of personality: questions and answers]*. Moscow: Gardariki [in Russian].

8. Sloterdajk, P. (2001). *Kritika tsinicheskogo razuma [Critique of Cynical Reason]*. Yekaterinburg: Izd. Ural [in Russian].

И. П. Топалова**СРАВНЕНИЕ ЦИНИЧНЫХ И НЕЦИНИЧНЫХ ЛИЦ ПО УВЕРЕННОСТИ В СЕБЕ**

Данная статья является презентацией результатов эмпирического исследования уверенности в себе людей, которые отличаются степенью склонности к проявлению циничности. В статье рассмотрены различные подходы к трактовке понятий "цинизм", "циничность", "уверенность в себе". Проанализирована уверенность в себе у лиц, которые отличаются степенью склонности к циничности. Установлено, что высокий показатель общей

уверенности в себе имеют личности, склонные к проявлению циничности. Самые высокие показатели инициативы в социальных контактах – личности, которые не склонны к проявлению циничности. Наиболее социально смелыми в рамках данной выборки являются личности со склонностью к проявлению циничности.

Ключевые слова: цинизм, циничность, уверенность в себе.

I. P. Topalova

COMPARISON OF SELF-ASSERTION IN CYNIC AND NON-CYNIC INDIVIDUALS

This article presents the results of the empirical studies on the self-assertion of cynic and non-cynic individuals. This paper examines different approaches to the interpretation of the concepts, such as "cynicism", "cynicalness" and "self-assertion". If the cynicism is investigated by many authors in a proper way, the cynicalness, as a stable property of an individual (tendency to cynicism, cynical behavior, etc.), is substantially less studied. The analysis of the psychological literature has shown that some authors have studied the relationship between the "cynicism" and the "cynicalness" and identified them with some differences noted. It is theoretically established that the cynicism is the outright neglect of generally accepted standards of morality, as well as the impudent shameless behavior. "The cynicalness" is a rather stable personality trait manifested in shameless, even brazen, behavior (incontinence, unscrupulousness, immorality, shamelessness, etc.), accompanied by negative thoughts and considerations towards other people (distrust of others, rejection of the other position, disdainful thoughts) and specific feelings and emotions (barefaced attitude towards others, annoyance, disgust, anger, aggression, etc.). "The self-assertion" is a generally positive self-concept, which manifests positive assessment of personal attainments and capabilities. The assertiveness of persons, who are characterized by different degree of cynicalness, is explored. It's also established that persons, who are inclined to cynicalness, have the highest index of the common assertiveness. The persons, who have the low level of cynicalness, also have the highest index of the initiative in the social intercourse. In order to diagnose the features and the levels of the cynicalness we used the procedure of "Placing yourself at the scale of cynicalness" (created by T. Dembo and S. Rubinstein, modified by us). To study the self-assertion of people with different levels of cynicalness we used the test "Self-assertion" by V. G. Romek. The obtained data support the assumption that person's propensity to experience cynicalness may be associated with a level of his / her self-assertion.

Keywords: cynicism, cynicalness, self-assertion.

Подано до редакції 29.07.14
